

УДК 821.161.2–3.09

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/39-3-12>**Любов ПЕЧЕРСЬКИХ,**
orcid.org/0000-0003-1377-4462

кандидат філологічних наук,

докторант кафедри української літератури та журналістики імені Л. В. Ушкалова

Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди

(Харків, Україна) *lpcherskyh@i.ua***ПОСТМОДЕРНІСТСЬКІ СТРАТЕГІЇ ХУДОЖНЬОЇ РЕЦЕПЦІЇ ХАОСУ
У РОМАНІ «КОХАНЦІ ЮСТИЦІЇ» Ю. АНДРУХОВИЧА**

Статтю присвячено феномену параісторичності, визначенню її загальних ознак та авторських жанростворюючих стратегій. Визначено глибинний смисл інтересу сучасної української прози до подій Першої та Другої світових воєн, що полягає в актуальному пошуку причини сучасних протиріч у перебігу та наслідках попередніх трагічних подій. Наведено аналіз постмодерних поглядів дослідників історії, узагальнено визначальні підходи сучасної історіографії. Узагальнено науковий матеріал із сучасного розуміння теорії хаосу. Акцентовано, що серед багатьох постмодерністських стратегій відтворення образу хаосу відіграють помітну роль цитатне мислення, гіпертрофована інтертекстуальність, багатостилевість, колаж, пастиш, різні види нонселекції, ризоматичність та ін. На основі вивчення діалогу з хаосом як найважливішої стратегії постмодернізму вперше висунуто гіпотезу про застосування подібної стратегії Ю. Андруховичем у відношенні реценції трагічних сторінок історії. Автор доходить висновку, що серед стратегій взаємодії з хаосом у романі застосовані широке використання анахронізмів, розбіжності та неточності у версіях подій, оцінка вірогідності окремих фрагментів, емоційні коментарі, неточність дат, варіанти події з однаковим ступенем вірогідності, фіксація подій у альтернативній інтерпретації, іноді зі зміщенням до містичного дискурсу, часом зі значною часткою особистих вражень, прагнення зафіксувати особисту реценцію історичних подій, нелінійність часу, відкидання поняття про істину в останній інстанції, увага до історичної деталі, прагнення до встановлення історичної правди, надання голосу позбавленим його в офіційній історіографії. У статті пропонується розглядати роман Ю. Андруховича в контексті актуальної теми прожиття посттравматичного досвіду. Указується, що українське суспільство нині вперше проживає процес свідомої епістемічної, політичної та етичної деколонізації, що свідчить про процеси подолання посттоталітарної травми і визначення нової ідентичності.

Ключові слова: параісторичний роман, постмодернізм, історіографія, хаос, художня реценція хаосу.

Lyubov PECHERSKYH,*orcid.org/0000-0003-1377-4462*

Candidate of Philological Sciences,

Doctoral Student at Leonid Ushkalov Department of Ukrainian Literature and Journalism

H. S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University

(Kharkiv, Ukraine) *lpcherskyh@i.ua***POSTMODERN STRATEGIES OF THE ARTISTIC RECEPTION OF CHAOS
IN THE NOVEL «LOVERS OF JUSTICE» BY Y. ANDRUKHOVYCH**

The article is devoted to the phenomenon of parahistory, definition of its general features and author's genre-creating strategies. The article defines the deep sense of modern Ukrainian prose interest in the events of the First and the Second World Wars, which is in the actual search for the cause of modern contradictions in the course and consequences of previous tragic events. The analysis of postmodern views of historical researchers is given, the main approaches of modern historiography are generalized. The article summarizes the scientific material on the modern understanding of chaos theory. It is emphasized that among many postmodern strategies of reproducing the image of chaos citation thinking, hypertrophied intertextuality, multi-style, collage, pastiche, various types of nonselection, rhizomatism, etc. play a significant role. Based on the study of dialogue with chaos as the most important strategy of postmodernism, for the first time a hypothesis was put forward about the application of such a strategy by Yu. Andrukhoanych in relation to the reception of tragic pages of history. The author concludes that among the strategies of interaction with chaos in the novel are the following: extensive use of anachronisms, discrepancies and inaccuracies in versions of events, assessment of the probability of fragments, emotional comments, inaccuracy of dates, variants of events with the same degree of probability, fixation of events in alternative interpretation, sometimes with the shift to mystical discourse, with a significant share of personal impressions, the desire to record the personal reception of historical events, the nonlinearity of time, rejection of the concept of final truth, attention to historical detail, the desire to establish historical truth, giving voice to those deprived of it in official historiography.

Key words: parahistorical novel, postmodernism, historiography, chaos, artistic reception of chaos.

*Пам'яттю нашою можна наповнювати
вихолоджені помешкання, нею можна
відіграти зневіру цілого покоління, втому
стількох дорослих сильних людей.*

С. Жадан (Жадан, 2020: 8)

*...відбуте теперішнє змушує нас зазирнути
до вічних витоків. Перебуваючи в історії,
вийти поза межі всього історичного, досягти
всеосяжного; це – останнє, що неприступне
нашому мисленню, але торкнутися чого ми все-
таки можемо.*

К. Ясперс (Ясперс, 1991: 28)

Постановка проблеми. Українські постмодерністи починають художньо осмислювати суперечливі, раніше невідомі, складні чи жахливі сторінки національної історії починаючи з ранніх 1990-х років. Ю. Издрик указує, що у той період фіксувалося певне відчуття від руйнування світу, що спричинилося тривалим життям в умовах ідеологічного протистояння радянській парадигмі й утілилося у «Рекреаціях» Ю. Андруховича, романі «НепрОсті» Т. Прохаська, циклі ранніх оповідань Ю. Издрика «Остання війна», на думку письменника, «нерв громадянської війни пронизує всю творчість С. Жадана» (Издрик, 2014). Також надається до цього списку «Музей покинутих секретів» О. Забужко, присвячений збереженню пам'яті про УПА, і «Танго смерті» Ю. Винничука.

Воєнні події на Сході України спричинили активізацію процесів національної самоідентифікації українців, актуалізовано зв'язок часів із попередніми поколіннями (Прохасько, 2014 (2): 19). Т. Прохасько пише про те, що значна частина існуючих нині протиріч були закладені у ході Першої світової війни (Прохасько, 2014 (1); Терен, 2020: 206).

Розглядаючи змісти, витіснені з української суспільної свідомості у сферу колективного несвідомого, а також відповідні соціальні травми, трансльовані у культурних практиках, А. Матусяк говорить про те, що війна на Донбасі стала імпульсом для повільної еволюції у трактуванні питань Голокосту, пам'яті про Другу світову війну, советського міту Великої Вітчизняної війни тощо (Матусяк, 2020 (1): 128–130). На думку дослідниці, з кінця 2013 р. відбувається перевищення українцями своєї колективної та індивідуальної ідентичності перед лицем війни з російським агресором, «яку в символічному плані слід уважати входженням українського суспільства на стежку свідомої деколонізації, тобто епістемічної, політичної й етичної», «початок опрацювання посттоталітарної травми і поступового при-

власнення болісного колоніально-тоталітарного спадку» (Матусяк, 2020 (2)). Як зазначає польський професор, царина пам'яті в Україні стала початком для імплементації неоімперських ідей путінської Росії (там само), і одночасно Україна «має нині, можливо, єдиний у своєму роді шанс, аби, скинувши раз і назавжди російське імперське ярмо, зокрема його винятково згубний тоталітарний спадок у формі советської ідентичності та советської системи цінностей, визначити нове місце України в світі» (Матусяк, 2020 (1): 180).

Аналіз досліджень. Сучасний досвід творчого осмислення та переосмислення травматичних сторінок історії спирається на науковий досвід філософії історії, актуальні здобутки якої сформувалися у напрям «нарративної». «Нова», або «нарративна», філософія історії (Ф. Анкерсміт, Л. Стоун, Г. Келлнер, Л. Мінк, Й. Рюзен та ін.) зародилася під впливом постмодерну на Заході у 1980–1090-ті роки і висуває три головні постулати стосовно історії, серед яких – заперечення перетворення минулого на дискурс, відкидання сцієнтистської методології й запровадження на її місце герменевтики – науки «про розуміння, сприйняття й тлумачення текстів» (Левченко, 2018: 22), для декодування значень понять і термінів, оскільки йдеться про роботу з текстами, а також реконструкція історіографією способів презентації дійсності, усунування опозиції між історією і літературою та мистецтвом. Локальна історія як опис локального історичного досвіду посіла помітне місце у світовій історіографії.

Постмодернізм виробив власні методологічні принципи стосовно художнього відображення в романістиці історичного часу: концентрація на тексті, множинність тлумачень, інтерпретація культурного тексту, інтуїтивне його осягнення засобами індивідуального суб'єктивного сприйняття, визнання відносності тексту (Савельєва, Полетаєв, 1997: 658), деконструкція часу. Постмодернізм, як стверджує М. Епштейн, намагається зупинити потік історичного часу і вибудувати певний постісторичний простір, де всі дискурсивні практики, стилі і стратегії минулого знайдуть свій відгук, свій наслідувальний жест і залучаться до безкінечної гри знакових перекодувань (Епштейн, 2000: 72).

Жанр тексту «Коханці юстиції» (Андрухович, 2018) автор визначає як «параісторичний роман у восьми з половиною серіях», однак жанрова природа тексту неоднозначно дається до визначення. Це і квазіісторія, і параісторія, і, можливо, особиста чи альтернативна історія, і роман-симулякр чи роман на межі історіографії та постмодернізму.

А. Любка підкреслює, що «голос автора мігрує з глибини століть у наші дні», «кістяк розказаних Андруховичем сюжетів справді історичний, але його реалізм магічний», відчутний «критичний погляд на деякі сторінки української історії» (Любка, 2018).

Текст роману, на думку О. Юрчук, становлять ретроспективні історії, історії-симулякри, завдання ж автора полягає у архівуванні «історичного» як значимого (Юрчук, 2018: 137).

С. Іваненко визначає основною характерною рисою роману нехронологічність зображуваних подій, їхню симультанність, що виявляється переважно анахронізмами (Іваненко, 2021: 169).

Присвята роману батькам письменника свідчить, на нашу думку, про значимість художнього втілення дев'яти історій, що становлять роман. Для автора важливо було дати життя не стільки історіям, сюжетам, скільки описати особисте сприйняття історичних умов та обставин цих подій, а також поведінку типової або нетипової особистості у конкретних історичних умовах: середньовічний натопт під час страти, спостерігачі розстрілу у 1943-му, оточення дивного подружжя чоловіка та нестаріючої жінки тощо.

З огляду на те, що авторські особливості жанрового різновиду, якому Ю. Андрухович надає текст, апелюють до термінів, в яких важливу роль виконує префікс «пара» – перша частина складних слів, що вносить значення: близький, схожий, але не тотожний (Бусел, 2007: 884), **мета статті** – визначити й проаналізувати жанрові особливості тексту роману «Коханці юстиції» як параісторичного роману, що формують стратегії взаємодії з хаосом, як вони тлумачаться філософією постмодернізму.

Виклад основного матеріалу. У філософії постмодернізму обґрунтовується ефект зникнення реальності (описаний Ж. Бодріаром у теорії симулякрів і симуляції (Бодріар, 2004)). Постмодернізм, як указує Н. Лейдерман, зароджувався у таких історичних обставинах і в такій духовній атмосфері, коли «симулякри ставали емблемами епохи: насамперед це були ідеологічні фікції, які за допомогою тоталітарних режимів вбивалися у суспільну свідомість. Набирав силу постмодернізм, коли оголилася фальш та нелюдська сутність цих симулякрів в обставинах потрясіння перед тією безоднею падіння, у яку було вкинуто людство у 30–40-ві роки (гітлерівські табори смерті, ГУЛАГ, десятки мільйонів жертв Другої світової, Хіросіми). На цьому тлі постмодернізм отримував авторитетність правди про хибний і фальшивий час і міфологізував свій образ світу, надаючи симулятивності загальної якості людського існування» (Лейдерман, 2010: 846).

Міф – це обов'язково модель вічності, що долає кінецьність та обмеженість людини, її безсилля перед смертю (Липовецький, 1997: 111). Поразка політичного утопізму вдарилася по самій можливості моделювання життя за допомогою ідеалу, підірвала саме право культури створювати міф, що впливає на життя, підтверджує М. Липовецький і ставить питання: чи може існувати культура поза цим правом? Саме у цьому, як переконує дослідник, смисл питання Адорно про вірші після Аушвіца і слів Шаламова про неможливість художності після Колими. Саме тут – джерело естетики постмодернізму (Липовецький, 1997: 113). Як суголосно обурюється Ю. Бойченко, «<...> від епохи до епохи людство накопичувало культурний багаж. Відповідно, станом на початок ХХ століття нагромадилося культури більше, ніж будь-коли раніше. А яким виявилася ХХ століття? Суцільні звірства і масове винищення. Пощо старалися Бах і Моцарт, Кант і Гете, якщо після них мав прийти Гітлер і збудувати концтабори? Пощо російська література розводилася про сльозу дитини, «милюсть к падшим» і «маленького человека», якщо мав прийти Сталін і збудувати ГУЛАГ?» (Андрухович та ін., 2018: 157).

Постмодернізм відкидає реалістичне уявлення про характер і обставини, представляючи їх як утілення кількох культурних моделей, продовжуючи традицію поліфонічного роману в інтерпретації М. Бахтіна, як стверджує М. Липовецький, доводячи її до гіпертрофованих форм. Голоси, що визначають мови і традиції культури, моделюють у цьому разі *культуру як хаос* (курсив М. Липовецького), а найважливішою з постмодерністських стратегій є *діалог із хаосом* (курсив М. Липовецького) у пошуку компромісу між хаосом та космосом (Липовецький, 2005: 54, 56).

Ха́ос (давньогрек. Ха́ος від давньогрек. χαῖνω, «розкриватися, розверзатися») – описана вперше Гесіодом у «Теогонії» персоніфікація початкового стану світу до появи будь-чого іншого до виникнення впорядкованого Всесвіту (космосу). Отже, ознаками Хаосу є не лише зловісність та безкінечність, а й первородність, животворність та безладність (Волошинов, Табоєва, 2018: 49–65). Категорія хаосу, опрацьована у сфері точних наук, математиці, фізиці, біології, отримала широке застосування й у гуманітарних науках, одним із найважливіших положень, що було нещодавно відкрито, є відкриття детермінованого хаосу у нестійких системах (див. (Глейк, 2001), (Добронравова, 1990)). Одним з яскраво-образних виявів теорії хаосу є відкритий Е. Лоренцом 1972 р. «ефект метелика». У фізиці було розвінчано уяв-

лення про можливість адекватного опису реальних процесів за допомогою лінійних математичних моделей. Детермінований хаос спостерігається в усіх галузях гуманітаристики та природничих науках (див. Селіверстова, 2019: 42–43).

У ХХ ст. у координатах синергетики хаос почав розглядатися як предтеча порядку, як необхідний елемент світобудови, що додає Всесвіту динаміки та вічного становлення (див. Волошин, Табоєва, 2018: 61). Як обґрунтовано зазначає Н. Лейдерман, мистецтво постмодернізму проробило величезну багатогранну роботу з естетичного засвоєння Хаосу, розробивши найвитонченішу «хаографічну» поетику, цілий арсенал форм відтворення образу хаосу, серед яких, окрім засвоєних попередніми модерністськими і авангардними стратегіями, ціле гроно оригінальних екстравагантних прийомів: цитатне мислення, гіпертрофована інтертекстуальність, багатостилевість, колаж, пастиш, різні види нонселекції, ризоматичність та ін. (Лейдерман, 2010: 847). Саме прагнення у категоріях неспотвореної правди естетично прийняти, засвоїти та відобразити хаос, що супроводжував українську людину у ХХ ст., прочитується у жанростворюючих стратегіях роману Ю. Андруховича.

У координатах філософії деконструкції Ж. Дерріда (Дерріда, 2012 (1); Дерріда, 2012 (2); Дерріда, 1999) Ю. Андрухович переосмислює минуле, наділяючи його окремими маркерами ігрової міфології. Історичність із префіксом паравиявляється у романі змішуванням історичних площин, охочим використанням анахронізмів, наприклад 1641 р. у братії монастиря бернардинів у Львові зникають «флакон із цілющим шампунем від лупи, золотий швейцарський годинник, старовинний фамільний портсигар або <...> набір дагеротипних знімків...» (Андрухович, 2018: 54), «По смерті, яка настала в січні 1632-го <...> і яку було похвилинно зафіксовано прихованою камерою задля прийдешнього розміщення на YouTube <...>» (Андрухович, 2018: 23).

Осмилення війни відбувається на рівні осмилення відносин із Хаосом, якому людині, на думку автора, важко щось протиставити, але хотілося б проти нього щось змогти: «Восени 1943 року <...> загальний модус людського співіснування в місті С. доведено до межі небувалої напруженості, абсолютної недовіри й тотальної істерії, а людське життя не коштує навіть паперу, на якому буде виписано довідку про смерть. Новий німецький порядок обернувся стабільно неконтрольованим насильством усіх проти всіх. Замість хоч якогось окупаційних законів безвідмовно діє тільки

один – <...> «закон взаємного винищування». Іншими словами, в місті панував агресивно-смертоносний хаос» (Андрухович, 2018: 206–207).

Ю. Андрухович у «Коханцях юстиції» робить акцент на «втраченому поколінні», актуалізуючи всі смисли, з ним пов'язані, наголошуючи на наслідках Першої світової війни як вихідній точці проблем світогляду, самосприйняття, прийняття та порозуміння. У шостому розділі автор розповідає про Юліуса Гродта, вірогідного вбивцю власної родини: «війна <...>, усі сім її вивернутих і відірваних років, зробила з нього психопата, що – іноді так здавалося – з останніх сил утримує при собі ці звиклі до вбивства і руйнування руки» (Андрухович, 2018: 127), «<...> всі кампанії, в яких він брав участь, неминуче породжували в ньому майже нестерпні душевні страждання, що раз у раз виливалось у різноманітні психічні відхилення включно з істерією та видіннями. По завершенні ж Семирічної він запав у таку глибоку прострацію <...>, що командири <...> підписали йому рапорт на звільнення з одночасною виплатою багаторічного жолду» (Андрухович, 2018: 133), «Юліус Гродт попри очевидність факту, що вижив у стількох походах і боях, з якогось часу вважав себе вже не зовсім живим» (там само).

Ретельно опрацьовуючи і порівнюючи історичні джерела, письменник виокремлює розбіжності та неточності у версіях подій, оцінює вірогідність окремих фрагментів, дивується людським мотивам, робить емоційні коментарі. Ю. Андрухович дозволяє собі деяку неточність дат (наприклад, «згідно з деякими альтернативними джерелами йдеться про це вже про 1858-й чи навіть 59-й рік, а не про 56-й» (Андрухович, 2018: 158)) та принаймні два варіанти події, з однаковим ступенем вірогідності (див. (Андрухович, 2018: 149, 167)).

Оперуючи поняттями «наслідування» і «традиція», К. Ясперс визначає глибинний смисл збереження історії. Фіксація історичного у подекуди ледь альтернативній інтерпретації, іноді зі зміщенням до містичного дискурсу, часом зі значною часткою особистих вражень, постає у романі Ю. Андруховича персоналізованою спробою уникнути описаної К. Ясперсом загрози забуття історії, атомізації людини, поглинання середовищем страху і тривоги (Ясперс, 1991: 246). Цей настрої-прагнення схопити історію, яка вислизає, вербально зафіксувати історичні події, їхню особисту рецепцію, не без схильності до вигадки, притаманну авторові з дитинства, за його ж свідченням (див. Андрухович, 2018: 275, 279), відчуваємо і в есеїстиці та прозі Т. Прохаська, доробку

Ю. Винничука, пошуку і фіксації історичної правди присвячений роман О. Забужко «Музей покинутих секретів».

К. Ясперс переконливо стверджує, що в історії істотним є тільки одне – здатність людини згадати, а тим самим і зберегти те, що було, як фактор прийдешнього (Ясперс, 1991: 253). У кожній із дев'яти «серій» роману «Коханці Юстиції» є істотний факт, пов'язаний із майбутнім. Автор роману намагається виокремити позачасові моменти істини у кожному епізоді. Перебіг історичного часу у романі Ю. Андруховича корелює з поняттям перервності історії, введеним М. Фуко у роботі «Слова і речі» (Фуко, 1966).

Роман Ю. Андруховича можна розглядати у контексті актуального на цей час розроблення теми прожиття посттравматичного досвіду. Нове осмислення людини у межах історичних умов, що не є сприятливими до неї і навіть прагнуть знищити, започатковане, на думку О. Забужко, угорським письменником і нобелівським лауреатом І. Кертешем (Кертесем), колишнім в'язнем Освенціму та Бухенвальду, у своїх автобіографічних романах «Знедолені» (1975) та «Кадиш для ненародженої дитини» (1990) (Забужко, 2015: 10). У восьмому розділі роману згадано про винищення у Станіславові євреїв, з'являється знаний із роману Ю. Винничука «Цензор снів» образ гауптштурмфюрера Ганса Крюгера (Андрухович, 2018: 203–204), зраду поляками німцям українського підпілля (Андрухович, 2018: 198) та відплату кармічного боргу у наступному житті (Андрухович, 2018: 199), взаємну ворожість таборів українського націоналістичного підпілля, перевершення усіх інших донськими козачими групами у пограбуваннях цивільного населення. «Взаємні побоювання та зради стають такою ж нормою повсякдення, що й ексекції. Закон взаємного винищування означає ті роки як час найсудомнішої боротьби за виживання <...> час компроматів, незліченних доносів, клятвопорушень і зрад» (Андрухович, 2018: 210). Як буденний рутинний процес автор описує й порівнює розстріли советів і нацистів, наголошуючи при цьому на фактах розстрілів своїх новобранців, ув'язнених під час наступу німців, як прояв тотальної сталінської параної (Андрухович, 2018: 199–201), перебіг нацистських катувань (Андрухович, 2018: 233).

Мета прискіпливого пошуку історичної правди, правди у найменших дрібницях, – встановлення історичної справедливості, що підтверджує обурення автора не лише діями нацистів чи поляків, що зреклися власної країни та

присягли Райхові, а значною мірою величезною кількістю «добровільних помічників» (Андрухович, 2018: 32), як фашистів, так і радянських спецслужб. В епізоді про українського бійця, перевербованого гестапо агента «Сансару», актуалізовано тему зради свого народу завдяки хибним уявленням про його щасливу долю.

У романі деконструюється поняття лінійності часу. У сьомому розділі роману письменник художньо опрацьовує ідею безсмертя (вічної молодості), яка обертається зворотним ходом часу людського життя від зрілості до дитинства (з причини загибелі мольфара, що укладав відповідну угоду з чоловіком (Маріо Понграц) жінки, що почала молодшати аж до дитячого віку). У «Ворохтаріумі» Ю. Андрухович обережно відповідає на питання про ставлення до вірогідного безсмертя людства твердженням про те, що у разі безсмертя йтиметься вже зовсім про інший різновид людини (Андрухович, 2018: 221). Серед способів зупиняти час герої роману практикують вдивляння у вікна будинку зсередини помешкання під час дощових тижнів, мовчання, цілоденне лежання, їхній «розумний егоїзм» передбачав картярські ігри, куріння опіуму, пиття абсенту, читання вголос найновіших французьких романів, відвідування театральних та церковних прем'єр тощо (Андрухович, 2018: 162).

Підхід Ю. Андруховича до викладу історій чи пара-історій вкладається до постмодерністської епістемології, що передбачає «деієрархізацію свідомості, відмову від уявлень про єдину абсолютну об'єктивну Істину, по відношенню до якої всі інші версії хибні» (Липовецький, 1997: 112). Четвертий розділ роману змальовує події у Станіславові з вересня 1939 р. і написаний заради «розвінчання деяких доведених до цілковитої банальності кліше» (Андрухович, 2018: 77).

Автор роману перейнятий не лише викриттям спотвореного історичного фактажу, а й відшукуванням вагомих історичних деталей, як-от: серед наставників Мирослава Січинського, терориставбивці крайового намісника Галичини графа Потоцького у п'ятому розділі роману – Ф. Достоевський. Прикметно, що портрет Достоевського, як стверджує Ю. Андрухович у «Ворохтаріумі», висів у кабінеті Геббельса (Андрухович, 2018: 181).

Актуалізація неозвучених сторінок історії співвідноситься з концепцією Голосу Іншого Ж. Лакана (Лакан, 2006). Можна розглядати Голоси як учасників зображених у романі подій, які були позбавлені голосу у офіційній історіографії, а також Голос як загальний меседж роману: цінність окремого життя, неоднозначність потрак-

тувань мотивів, хибність загального уявлення про історичні події, необхідність дати можливість висловитися кожному, прийняття інакшого досвіду та способу бачення.

Висновки. Війна на Донбасі стала імпульсом для осмислення національної історії з огляду на усвідомлення закоріненості сучасних протиріч у наслідках Першої та Другої світових воєн.

Жанрові особливості параісторичного роману «Коханці юстиції» Ю. Андруховича можна розглядати як стратегії взаємодії з хаосом, як її розуміє філософія постмодернізму.

Серед стратегій взаємодії з хаосом у романі спостерігаємо змішування історичних площин,

широке використання анахронізмів, розбіжності та неточності у версіях подій, оцінку вірогідності окремих фрагментів, емоційні коментарі, неточність дат, варіанти події з однаковим ступенем вірогідності, фіксацію подій у альтернативній інтерпретації, іноді зі зміщенням до містичного дискурсу, часом зі значною часткою особистих вражень, прагнення вербально зафіксувати історичні події, їхню особисту рецепцію, не без схильності до вигадки, нелінійність часу, відкидання поняття про істину в останній інстанції, увагу до історичної деталі, прагнення до історичної справедливості, надання голосу тим, хто його був позбавлений в офіційній історіографії.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андрухович Ю. Коханці юстиції. Чернівці : Меридіан Чернівці, 2018. 304 с.
2. Андрухович Ю., Бойченко О., Друль О. ВОРОХТАРІУМ: літературний тріалог з діалогом і монологами. Київ : Пабулум, 2018. 240 с.
3. Бодріяр Ж. Симулякри і симуляція. Київ : Основи, 2004. 230 с.
4. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і гол. ред. В. Бусел. Київ ; Ірпінь : Перун, 2007. 1736 с.
5. Волошинов А., Таболякова Ю. Хаос древний и современный. *Человек*. 2018. № 4. С. 49–65.
6. Глейк Дж. Хаос. Создание новой науки. Санкт-Петербург : Амфора, 2001. 398 с.
7. Деррида Ж. Голос и феномен и другие работы по теории знака Гуссерля. Санкт-Петербург : Алетея, 1999. 208 с.
8. Деррида Ж. О грамматологии / пер. с фр. Н. Автономовой. Москва : Ad Marginem, 2000. 520 с.
9. Деррида Ж. Поля философии / пер. с фр. Д. Кралечкина. Москва : Академический проект, 2012. 376 с. URL: <http://bookish.link/filosofiya-fundamentalnaya/polya-filosofii.html>.
10. Добронравова И. С. Синергетика: становление нелинейного мышления. Киев, 1990. 230 с.
11. Жадан С. Хлібне перемир'я: п'єса. Чернівці : Меридіан Чернівці, 2020. 128 с.
12. Забужко О. З цього можна зробити кілька літератур. Прохасько Т. *НепрОсті*. Івано-Франківськ : Лілея-НВ, 2015. С. 8–13.
13. Іваненко С. Порівняльний аналіз модифікацій жанрової форми «роман» (на матеріалі роману Юрія Андруховича «Коханці юстиції» і роману Данієля Кельманна «Слава. Роман із дев'яти історій»). *Наукові записки. Серія «Філологічні науки»*. 2021. Вип. 193. С. 163–170.
14. Іздрик Ю. Культурний проект «Лекції про мистецтво»: Тарас Прохасько: Нейробіологія ландшафту. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=Vr6vznzxM7U>.
15. Лакан Ж. Имена-Отца. Перевод А. Черноглазов. Москва : Гнозис/Логос, 2006. 160 с. URL: <https://www.twirpx.com/file/2023830/grant/>.
16. Левченко Н. Біблійна герменевтика в давній українській літературі. Харків : Майдан, 2018. 392 с.
17. Лейдерман Н. Теория жанра : научное издание / Институт филологических исследований и образовательных стратегий «Словесник» УрО РАО; Урал. гос. пед. ун-т. Екатеринбург, 2010. 900 с.
18. Липовецкий М. Постмодернизм в русской литературе: агрессия симулякров и саморегуляция хаоса. 2005. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/postmodernizm-v-russkoj-literature-agressiya-simulyakrov-i-samoregulyatsiya-haosa>.
19. Липовецкий М. Русский постмодернизм. (Очерки исторической поэтики) : монография ; Урал. гос. пед. ун-т. Екатеринбург, 1997. 317 с.
20. Любка А. «Варабундо» від Андруховича. URL: <https://day.kyiv.ua/uk/blog/kultura/vagabundo-vid-andruhovycha> 19.01.2018.
21. Матусяк А. Вийти з мовчання. Деколоніальні змагання української культури та літератури XXI століття з посттоталітарною травмою. Львів : Піраміда, 2020. 308 с.
22. Матусяк А. URL: <https://uamoderna.com/book/agneshka-matusyak-vijti-z-movchannya-dekolonialni-zmagannya-ukrainskoi-kulturi-ta-literaturi-xxi-stolittya-z-posttotalitarnoyu-travmoju-pereklad-z-polskoi-a-bondara-lviv-2020-la-piramida-308-s>.
23. Прохасько Т. Велика війна. URL: <https://zbruc.eu/node/2232715.05.2014>.
24. Прохасько Т. Кожному своє. *Євромайдан: хроніка відчуттів*. Брустурів : Дискурсус, 2014. С. 19–21.
25. Савельева И., Полетаев А. История и время. В поисках утраченного. Москва : Языки русской культуры, 1997. 800 с.
26. Селиверстова А. Теория динамического хаоса в исследованиях социально-философской и социальной направленности. *Grani*. 2019. Т. 22. № 2. С. 40–47.
27. Терен Т. Сотворення світу. Сім днів із Тарасом Прохаськом. Київ : Пабулум, 2020. 376 с.
28. Эпштейн М. Постмодерн в России. Литература и теория. Москва : Издание Р. Элинина, 2000. 368 с.

29. Юрчук О. Інтермедіальний код параісторичного роману «Коханці юстиції» Юрія Андруховича. *Прикарпатський вісник НТШ*. 2018. № 4(48). С. 136–145.
30. Ясперс К. Смысл и назначение истории / пер. с нем. Москва : Политиздат, 1991. 527 с.
31. Foucault M. Les Mots et les Choses. Une archéologie des sciences humaines, Paris, Gallimard, coll. Bibliothèque des sciences humaines, 1966, 405 p.

REFERENCES

1. Andrukhovych Yu. Kokhantsi yustytsii [Lovers of justice]. Chernivtsi: Merydian Chernovits, 2018. 304 p. [in Ukrainian].
2. Andrukhovych Yu., Boichenko O., Drul O. VOROKHTARIUM: literaturnyi trialoh z dialohom i monolohamy [VOROKHTARIUM: literary trialogue with dialogue and monologue]. Kyiv: Pabulum, 2018, 240 p. [in Ukrainian].
3. Bodriiar Zh. Symuliakry i symuliatsiia [Simulacra and simulation]. Kyiv: Solomia Pavlychko's publishing house «Osnovy», 2004, 230 p. [in Ukrainian].
4. Large explanatory dictionary of the modern Ukrainian language. Ed. by Busel V. Irpin: VTF «Perun», 2007, 1736 p. [in Ukrainian].
5. Voloshynov A., Taboiakova Yu. Khaos drevnyi y sovremennyi [Chaos ancient and modern]. The person, 2018, Nr 4, pp. 49–65 [in Russian].
6. Hleik Dzh. Khaos. Sozdanye novoi nauky [Chaos. Creating a new science]. St. Petersburg: Amfora, 2016, 398 p. [in Russian].
7. Derryda Zh. Holos y fenomen y druhye raboty po teoryy znaka Husserlia [Voice and Phenomenon and other works on the theory of the Husserl's sign theory]. St. Petersburg: Aleteia, 1999, 208 p. [in Russian].
8. Derryda Zh. O hrammatolohyy [About grammatology]. Moscow: Ad Marginem, 2000, 520 p. [in Russian].
9. Derryda Zh. Polia fylosofiy [Philosophy field]. Moscow: Academic project, 2012, 376 p. URL: <http://bookish.link/filosofiya-fundamentalnaya/polya-filosofii.html> [in Russian].
10. Dobronravova Y. Synerhetyka: stanovlenye nelyneinoho myshleniya [Synergetics: the formation of non-linear thinking]. Kyiv, 1990, 230 p. [in Russian].
11. Zhadan S. Khlibne peremyria: piesa [Bread truce: a play]. Chernivtsi: Merydian Chernovits, 2020, 128 p. [in Ukrainian].
12. Zabuzhko O. Z toho mozhna zrobyty kilka literatur [We can make several literatures out of it]. Prokhasko T. NeprOsti [The UnSimple]. Ivano-Frankivsk: Lileia-NV, 2015, 160 p., pp. 8–13 [in Ukrainian].
13. Ivanenko S. Porivnialnyi analiz modyfikatsii zhanrovoi formy «roman» (na materialy romanu Yuriiia Andrukhovycha «Kokhantsi yustytsii» i romanu Danielia Kelmanna «Slava. Roman iz deviaty istorii») [Comparative analysis of modifications of the genre form "novel" (based on the novel "Lovers of Justice" by Yuriy Andrukhovych and the novel "Glory. A novel of nine stories" by Daniel Kelmann)]. Proceedings. Series: Philological Sciences, issue 193, 2021, pp. 163–170 [in Ukrainian].
14. Izdryk Yu. Kulturnyi proekt «Lektsii pro mystetstvo»: Taras Prokhasko: Neurobiolohiia landshaftu [Cultural project "Lectures on Art": Taras Prokhasko: Neurobiology of Landscape]. URL <https://www.youtube.com/watch?v=Vr6vznzXM7U> [in Ukrainian].
15. Lakan Zh. Ymena-Ottsa [Father's-names]. Moscow: Gnosis / Logos, 2006, 160 p. URL: <https://www.twirpx.com/file/2023830/grant/> [in Russian].
16. Levchenko N. Bibliina hermenevtyka v davniy ukrainskii literaturi [Biblical hermeneutics in ancient Ukrainian literature]. Kharkiv: Maydan, 2018, 392 p. [in Ukrainian].
17. Leiderman N. Teoryia zhanra [Theory of Genre]: Institute of Philological Research and Educational Strategies "Slovesnyk" of Ural Branch of RAO; Ural state pedagogical university. Ekaterinburg, 2010, 900 p. [in Russian].
18. Lypovetskyi M. (2005). Postmodernizm v russkoi lyterature: ahressyia symuliakrov y samorehuliatsyia khaosa [Postmodernism in Russian literature: aggression of simulacra and self-regulation of chaos]. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/postmodernizm-v-russkoy-literature-agressiya-simulyakrov-i-samoregulyatsiya-haosa> [in Russian].
19. Lypovetskyi M. (1997). Russkyi postmodernizm. (Ocherky ystorycheskoi poetyky) [Russian postmodernism. (Essays on historical poetics): Ural state pedagogical university. Ekaterinburg, 1997, 317 p. [in Russian].
20. Liubka A. «Vagabundo» vid Andrukhovycha [«Vagabundo» from Andrukhovych. URL: <https://day.kyiv.ua/uk/blog/kultura/vagabundo-vid-andruhovycha> [in Ukrainian].
21. Matusiak A. (1) Vyty z movchannia. Dekolonialni zmahannia ukrainskoi kultury ta literatury XXI stolittia z posttotalitarnoiu travmou [Break the silence. Decolonial competitions of Ukrainian culture and literature of the XXI century with post-totalitarian trauma]. Lviv: LA Pyramida, 2020, 308 p. [in Ukrainian].
22. Matusiak A. (2). URL: <https://uamoderna.com/book/agneshka-matusyak-vijti-z-movchannya-dekolonialni-zmagan-nya-ukrainskoi-kulturi-ta-literaturi-xxi-stolittya-z-posttotalitarnoyu-travmoyu-pereklad-z-polskoi-a-bondara-lviv-2020-la-piramida-308-s> [in Ukrainian].
23. Prokhasko T. (1) Velyka viina [The Great War]. URL: <https://zbruc.eu/node/2232715.05.2014> [in Ukrainian].
24. Prokhasko T. (2) Kozhnomu svoje [Everyone to his trade]. Euromaidan: a chronicle of feelings. Brusturiv: Discours, 2014, 156 p., pp. 19–21 [in Ukrainian].
25. Savelieva Y., A. Poletaev. Ystoryia y vremia. V poyskakh utrachennoho [History and time. In search of the lost]. Moscow: Languages of Russian culture, 1997, 800 p. [in Russian].
26. Selyverstova A. Teoryia dynamycheskoho khaosa v yssledovaniakh sotsyalno-fylosofskoi y sotsyalnoi napravlenosti [The theory of dynamic chaos in studies of socio-philosophical and social orientation]. Grani, volume 22, Nr. 2, 2019, pp. 40–47 [in Russian].

27. Teren T. *Sotvorennia svitu. Sim dniv iz Tarasom Prokhaskom* [Creation of the world. Seven days with Taras Prokhasko]. Kyiv: Pabulum, 2020, 376 p. [in Ukrainian].
28. Epshtein M. *Postmodern v Rossyy. Lyteratura y teoriya* [Postmodern in Russia. Literature and theory]. Moscow: R. Elinin's publishing house, 2000, 368 p. [in Russian].
29. Yurchuk O. *Intermedialnyi kod paraistorychnoho romanu «Kokhantsi yustytzii» Yuriiia Andrukhovycha* [Intermediate code of the parahistorical novel "Lovers of Justice" by Yuri Andrukhovych]. *Prykarpattya Bulletin of NTSh*, 2018, Nr. 4 (48), pp. 136–145 [in Ukrainian].
30. Yaspers K. *Smysl y naznachenye ystorii* [The meaning and purpose of History]. Moscow: Polytyzdat, 1991, 527 p. [in Russian].
31. Foucault M. *Les Mots et les Choses. Une archéologie des sciences humaines*, Paris, Gallimard, coll. " Bibliothèque des sciences humaines ", 1966, 405 p.